

JORNADA SOBRE EDUCACIÓ INCLUSIVA: motor de millora i eina de transformació

Barcelona, *dissabte 18 de novembre 2023*

El passat mes de novembre es va realitzar una jornada de reflexió sobre l'educació inclusiva, organitzada pel Marc Unitari de la Comunitat Educativa, convidant a la participació a diferents persones relacionades amb l'àmbit educatiu: docents, famílies, alumnat, així com altres professionals que treballen als centres educatius. Per ajudar-nos a centrar el debat i la reflexió, vam convidar també a la Sindicatura de Greuges per presentar un resum del darrer informe elaborat sobre l'estat de la inclusió a Catalunya. Vam convidar també, a la sra. Lidón Gasull, experta en drets humans.

A continuació, aportem un resum de les intervencions que es van fer, amb la voluntat de que la seva veu pugui arribar a les persones responsables del Departament d'Educació, tal i com aquestes persones ens va demanar a la jornada.

Exposició de la Síndica de Greuges

<https://drive.google.com/file/d/1la8R3wtvH3INjlvK-nCjsilySF-ngTe7/view?usp=sharing>

Exposició de Lidon Gasull

https://drive.google.com/file/d/1jYA_ts935ISNnUGEewE7Kzi8NE3-UyYI/view?usp=sharing

Exposició de diferents representats de la comunitat educativa, convidats a la jornada.

Mar: Soc mestra a un centre públic d'infantil i primària a un barri de la ciutat de L'Hospitalet. Actualment, les meves companyes i jo, estem vivint una situació molt angoixant a causa del desplegament del decret d'Inclusió. Veiem patir als infants, especialment als que tenen necessitats educatives especials, a les famílies d'aquests i a les mestres, vetlladores,

educadores d'educació especial i a totes les professionals que intervenim en el dia dia de les criatures.

Cada vegada hi ha més alumnat amb dificultats i necessitats molt específiques (sanitàries, neurodiverses, de mobilitat, conductuals, salut mental...) i aquestes dificultats cada vegada són més greus. Per tant les necessitats van en augment exponencial i els recursos no! El que hi ha no és suficient! Falten mans, formació i inversió per tal d'oferir un ensenyament de qualitat per a TOTS I TOTES.

Sabem que l'Educació és un dret però s'ha de garantir certa qualitat, per a tothom, sense excepcions, no tot val. Sense excloure a ningú d'activitats extraescolars, sortides, colònies i menjadors escolars per manca de recursos.

De vegades hem d'informar a famílies que la seva criatura no pot participar a una sortida, o no pot anar a la piscina amb els companys/es perquè no podem garantir la seva seguretat, perquè falten mans.

Als centres sovint ens trobem amb aules amb sobre ràtios, amb tota la diversitat que implica, i pocs recursos humans i formatius, perdem qualitat en allò que fem perquè hem de deixar de fer racons, desdoblaments,... per apagar focs!

Nosaltres creiem en la inclusió i tenim molta voluntat però l'èxit d'aquesta no pot dependre de la bona voluntat de les mestres i les professionals.

Sonia Lado Beiro, mestra d'Educació Infantil IE Llibertat

Durant els últims anys hem anat observant un augment en el número d'alumnes que tenen algun tipus de necessitat especial. Al mateix temps, també patim des de fa ja anys una disminució molt important en relació als recursos humans destinats a l'acompanyament i atenció a aquests alumnes. Anys enrere era força habitual tenir vetlladores i fins i tot TEE que poden atendre a aquests infants almenys mitja jornada escolar. En aquests moments, on prima l'escola inclusiva, ens trobem amb una manca de recursos humans especialitzats molt important. Atenem els infants amb necessitats a dins de l'escola ordinària amb molt pocs recursos humans fent, en la meua opinió, que la seva evolució no sigui la millor possible.

En els darrers anys he estat a dues estades Erasmus a escoles de Gal·les i Lituània. Allà també s'afavoria la inclusió però amb uns mitjans molt diferents: Menys ràtio per aula, baixades de ràtio addicionals per cada infant amb necessitats i educadors que acompanyen aquests infants de forma individual durant tota la jornada escolar.

Hem d'anar cap a una escola inclusiva de qualitat, amb mitjans, sobretot humans, per atendre aquest alumnat amb necessitats i proporcionar-los la millor educació possible.

Manoli Lara. Educadora social. Actualment, a l'escola Puig Agut de Manlleu.

Els centres educatius on participa el i la educadora social són centres de màxima complexitat, és a dir, tenen una diversitat molt difícil i diferent d'abordar que en altres escoles. Això es dona per la confluència de diferents situacions: la falta de recursos de les famílies, l'origen del país qual venen, les condicions en que han pogut migrar, la falta d'habitatge disponible en la població d'acollida (habitatges molt cars o deficitaris; ocupació), manca d'oportunitats en lleure, precarietat, manca de material escolar, accés a internet, manca de roba, necessitat de menjador escolar, sovint manca d'alfabetització de la família,... Pobresa, molta pobresa.

La suma de tot plegat fa que els infants "més socials" no estiguin en les mateixes condicions que els seus iguals i, per tant, no poden accedir ni ells ni les seves famílies als recursos que l'entorn ofereix. I ni tant sols en són coneixedors, donat que tenen altres necessitats més importants que satisfer: la necessitat de sobreviure en un món molt complex i segregador.

Figures socials com son els Educadors/es socials dins els entorn més propers com són els centres educatius ofereixen la possibilitat a l'acompanyament de les famílies i llars més vulnerables, per tal d'oferir una discriminació positiva que permeti que tothom pugui optar a les mateixes oportunitats. La prevenció i l'educació son claus a l'escola d'avui dia si volem que la societat avanci cap a un futur més prometedor i just per tothom. Malauradament, encara no som figures estables als centres i tenim contractes de màxim 3 anys, que no garanteixen la continuïtat de la nostra feina.

Adrià Vadnov, alumne 3r d'ESO

Punts positius :

Només puc dir que poc a poc es van prenen més mesures pels TEA a l'escola , per exemple aquest any m'han aplicat el PEI desde la primera setmana , els altres anys tenia que esperar al mes de novembre.

Punts de millorar:

No ens sentim part de la clase, hi ha professors que no están formats lo suficiente per entendre la gent amb TEA , per saber com adequa les nostres necessitats inclús a nivell educatiu.

Hi ha companys TEA que necessiten que els patis estiguin estructurats. En algun cas necessitem tenir una persona de referencia, si no, podem anar deambulant pel pati i pot haver problemes amb els nois més grans.

Saber que farem ens dona tranquil·litat i seguretat, si els professors ens anticipen feines, com seran els exàmens no ens posem tant nerviosos.

Les normes es poden fer de manera visual perquè les persones amb TEA ho entenguin millor.

Espais per a desestresar-se: Seria genial poder tenir un espai o racó de la calma (un sofa) a on poguessin anar quan estem saturats i estressats. I que els professors coneixin el protocol si es posen més aprop en aquests moments , encara ens bloquegem més.

Sensibilització a la diversitat: Per als companys de classe i alumnat i professorat. Passem molts alumnes amb TEA, any rera any, però no s'acaba de veure un comprensió cap a nosaltres.

Hi ha TEAs que son més sensibles als sorolls , adequa els timbres , els crits concienciar l'efecte que tenen sobre nosaltres , ens posem molt nerviosos.

Estaria bé que haguessin xerrades sobre inclusió i que nois i noies més grans de l'institut es fessin com padrins emocionals per fer més viable la inclusió i es coneixés més la diversitat.

Recull de les reflexions aportades per part de les persones que van inscriure's a la jornada de reflexió. Amb acords dels grups, si s'escau.

Recull del grup de treball 1

1- El sistema té una estructura que va per darrere de les necessitats. Es fa difícil arribar a tothom si no canvien el sistema. Hi ha massa tràmits per gestionar tot allò referent a les NESE S'han d'introduir canvis estructurals d'ordre i comunicació. Inclòs el procés de detecció de necessitats és molt lent, i manca recursos especialitzats per fer-ho.

2- Els recursos que es donen no sempre són els específics i necessaris. Es posen vetlladores on fan falta altre tipus de recurs especialitzat. I algunes vegades alliberar de càrrega a l'equip docent (ràtios més baixes), i més formació especialitzada podria ser el recurs necessari.

3- És important sensibilitzar a tota la comunitat educativa. El difícil és trobar la via adequada. Les jornades com aquesta només atrauen persones ja sensibilitzades.

4- És molt important incidir en la formació de totes les persones que hi treballen als centres escolars. Aquesta formació hauria de ser intensiva, amb les persones formadores compartint l'aula o espai amb equip docent.

5-Tot el que es faci hauria d'estar ben planificat i informat. Com a exemple negatiu es posa el moment que van començar a incorporar-se les SIEIS al sistema educatiu. Moltes persones reconeixen que en aquell moment ningú sabia com gestionar aquest recurs. Que tot el que s'introdueixi es faci ben planificat i amb els recursos necessaris. Existeixen moltes incidències a l'hora de demanar els recursos i manca de personal qualificat. Això també s'ha de preveure.

6- Existeix també un gran grup d'alumnat que pot quedar exclòs d'alguna activitat educativa per motius més socioeconòmics. La segregació i el cobrament de quotes , i la diferència en aquestes, creen diferents realitats. I en general aquestes famílies no tenen veu enlloc. Tothom a la taula creu que si l'escolarització fos universalment gratuïta totes les activitats, aquesta exclusió desapareixeria.

Recull del grup de treball 2

1. Cal reconèixer la diversitat / inclusió
2. Cal corresponsabilitzar a tota la comunitat educativa definint objectius consensuats.
3. Cal exigir a les administracions locals, autonòmiques i estatals: compliment estricte de la legislació, internalització del màxim de professionals, recursos adequats i suficients, formació universitària.
4. Redefinir / Actualitzar rols professionals.
5. Visibilitzar / valorar el paper dels diversos professionals.
6. CEE vs. Ordinaris?

Recull del grup de treball 3

A l'escola, molt alumnat pateix molta segregació per motius socioeconòmics. Altres, pateixen segregació per motius de salut. Altres, per motius culturals. Altres, per trastorn de conducta, etc. I sembla que la solució del Departament per fer una escola inclusiva és que els professionals «hem de canviar la mirada». I mentre, acabem normalitzant que hi hagi alumnes que no porten esmorzar, que no accedeixin a excursions, tallers, extraescolars ni altres recursos que ofereix l'escola tant importants com el menjador escolar (perquè no tenen els diners o el personal de suport necessari).

L'alumnat exposa el seu malestar als centres educatius, tant per dificultats per accedir a l'aprenentatge com per dificultats en la gestió dels conflictes que observen en molts docents. Una integradora social que treballa en un institut d'alta complexitat exposa que en el centre han baixat els conflictes i hi ha sensació de millor convivència des de que hi ha una TIS i una educadora. Tot i això, explica que només sortir per la porta apareixen

conflictes, alguns greus. Això ens fa veure que d'una banda, la presència d'aquestes dues figures sí ha impactat en la millora de la convivència en l'horari escolar, però alhora es constata que no és suficient per aconseguir una modificació en la conducta de l'alumnat i, per tant, que els conflictes no s'han solucionat. Cal més temps i que tots els professionals treballin amb l'alumnat. Cal continuïtat d'aquestes figures més especialitzades, també més enllà de l'horari escolar.

Tot el professorat s'ha d'empoderar per fer un canvi de cultura, de mentalitat, no només el professorat d'educació especial o els orientadors pedagògics. Però per aconseguir-ho cal que canviïn les circumstàncies dels treballadors i de l'alumnat, **calen millores en les condicions de treball a l'escola: no sobrecàrrega de feina, baixar les ràtios, que tots els professionals d'atenció educativa estiguin contractats pel Departament i formin part del claustre, personal format i amb hores per coordinar-se.**

Com dèiem, ara però sembla que tot depèn de la voluntat dels docents, de que canviem de mirada. **I la voluntat política, quina és?** Que tampoc hauria de ser per voluntat, ni dels mestres ni dels polítics, sinó una obligació, perquè són drets humans. I com obligació, hi hauria d'haver uns mecanismes de control.

Els adults no estem cansats i l'alumnat no es mereix el què li estem donant. Per això, **exigim una resposta adequada del Departament. Concretament, demanem al Departament:**

1. Un diagnòstic actual i que inclogui les necessitats de l'alumnat, del professorat i de la resta de professionals educatius. Cal plantejar-se també quins professionals hi hauria d'haver en cada un dels centres.

2. Una planificació sobre el desplegament de l'educació inclusiva, que parteixi del diagnòstic i que inclogui:

- * **una memòria econòmica**

- * **unes accions concretes i calendaritzades**

- * **unes eines que permetin la validació** de si les accions han estat útils o no

- * **formació** del professorat i de la resta de personal educatiu. Una formació potent. Hauria d'haver-se fet ja abans de desplegar el Decret. El canvi de mirada, d'on ha de venir si no tenim formació?

3. Dotar del pressupost necessari .Tenim una llei que diu que s'ha d'invertir el 6% en educació i no s'està fent: és un incompliment de la llei. I, a hores d'ara, potser el 6% ja fa curt.

Calen més recursos, sí, però també han d'estar més ben gestionats. No els estem fent servir bé. Sentim que hi ha malbaratament dels recursos en materials i formacions que no són útils o bé que no són prioritaris. Sentim que s'està fent negoci amb l'escola (empreses per contractar vetlladores, escoles concertades,...) i sentim que s'ha utilitzat la inclusió per a continuar fent de l'educació un negoci (per exemple, dotant de SIEI a una escola concertada en una població on hi ha escola pública). **Cal un canvi de mirada, sí, la del Govern, i entendre que ha de començar a aplicar ja el 6%.**

4. Millora de les condicions laborals de tots els treballadors i treballadores que intervenen a l'escola. La situació laboral de molts treballadors de les escoles és molt inestable (externalització de personal, contractes amb vigència definida, dependència de la reclamació o no de la Direcció del centre,...) Això dificulta la nostra feina i empitjora el servei cap a l'alumnat i les famílies, al patir canvis de referent. La inclusió s'hauria de poder mesurar també amb indicadors qualitius: si l'alumnat i les famílies es senten satisfetes amb el servei. A l'escola no necessitem un nombre il·limitat de vetlladores, sinó professionals especialitzats. I com a professionals, han d'estar reconeguts: necessitem professionals contractats pel Departament, no per empreses externes que es lucren amb el diner públic i que no es preocupen ni per oferir un bon servei ni per oferir condicions laborals dignes. L'escola no ha de ser un negoci.

5. Millores en els centres educatius. Un sistema inclusiu requereix més hores de coordinació per fer debat pedagògic i per coordinar-se els diferents professionals que intervenen. Cal per tant, **reduir les hores lectives i baixar les ràtios.**

Per transformar un centre i fer-lo inclusiu, cal **preparar els equips directius**: la gestió dels centres també ha de canviar: qui els ensenya a fer-ho? Cal una formació potent de la funció directiva i un **suport a cada un dels centres** per ajudar a fer els canvis necessaris. Cal també dotar els centres de les **infraestructures necessàries**: equipaments adaptats a les necessitats de l'alumnat des del primer moment que s'incorporen al centre.

6. Establir un mecanisme de control per assegurar que el govern implementi la inclusió de veritat.

Fa temps que considerem que no hi ha negociació amb el Departament. Per això, com agents implicats, creiem que cal **organitzar grups de treball en el territori**, formats per famílies, alumnes i tot tipus de personal educatiu, amb l'objectiu de proposar millores concretes al Departament. Hi ha la necessitat de que anem tots junts (famílies, alumnat, docents,...) i de que **luitem per a TOT l'alumnat**. Si volem ser un motor, hem d'estirar també de la resta de la societat.

Un sistema educatiu inclusiu és una necessitat de la societat, de tothom. I un dret humà. Perquè no és només inclusió el que hem de demanar, sinó respecte i protecció a la diversitat: tots som diversos. Cal promoure un canvi cultural no només del professorat, sinó de tota la societat. Això també ho reclamem a la **Generalitat: que impulsi aquest canvi cultural**.

Recull del grup de treball 4

Les mesures per facilitar l'educació inclusiva:

- La **mentalitat**. El tracte. Campanya de sensibilització per a tota la societat. Empatitzar. La inclusivitat va més enllà de l'alumnat amb necessitats (NEE). Sensibilització de la societat, però també de tot el grup (la feina es queda sense fer perquè ens focalitzem amb el que necessita els suports, com si la resta no necessites, per exemple, entendre la diversitat). Si fem xerrades de sensibilització per les famílies van només les ja sensibilitzades. Les famílies han de sensibilitzar-se des de les reunions dels centres, que les famílies participin d'activitats. Aquest punt a secundària es complica.
- **La formació ha de ser pràctica**. Els marcs, les lleis estan molt bé, tothom es pot creure la inclusió, el canvi està en com fem les coses i saber quines coses s'han de fer. Coses concretes. Aprofitar-se de l'experiència dels que en saben. Des que fa molts anys que estan treballant en escoles d'educació especial. Aprofitar aquests professionals per acompanyar als professionals de les escoles ordinàries. Bones experiències: venir a l'escola, ens acompanyen pràcticament del dia a dia. Són les

que poden ajudar: posem la taula aquí o allà, això pot ser clau. Això ben fet, però, perquè existeixen programes en els quals es desatenen per fer el traspàs.

- **Recursos** no és una paraula comodí: són mans, més professionals i reducció de ràtios. L'educació especial té una ràtio molt baixa amb educadors i docents dins de l'aula. A les SIEI les ràtios es multipliquen i baixa el número del professorat. Es demana que a l'escola ordinària es faci el mateix amb les condicions pitjors i un context més complex. Els diners: són els problemes. No hi ha prou personal d'atenció educativa. No hauria d'haver-hi vetlladores, haurien de ser treballadores del departament. Estem resolent la inclusió amb **precarietat laboral**. Tècnica d'Educació Especial (TEE) eren les que podien estar tota la jornada laboral, ara haurien de ser **Auxiliars educatius**. Ara el departament utilitza vetlladores sense formació sanitària tot i que fan tasques sanitàries, per exemple.
- **La bona voluntat** i la mirada està guanyant terreny, però el poc que s'aplica és perquè anem tapant els nyaps (fem hores de més perquè tenim docents que es queden més hores perquè pugui anar a robòtica, o famílies que acompanyen perquè puguin anar a piscina). Vetlladores que es formen per bona voluntat, però amb això no anem enlloc. S'exigeix més del que toca. Tasques de cures en les quals les famílies formen als professionals que no estan formats en això (així es recull des de l'administració). Si no ens plantem, l'administració no es fa càrrec i si dius que no tens formació per fer això, és que no vols treballar. Peix que es mossega la cua.
- **La importància de la unitat d'acció**. No sempre es va a l'una, de vegades el Departament d'orientació va per una banda, l'equip docent per l'altra. Costa molt la coordinació i que tot el centre escolar vagi a la una: falta formació, però si el professorat va desbordat, difícil. Canvia molt si el claustre, la direcció i tothom s'ho creu. Això, però és un pedaç molt gros.
- Bones experiències. Escolarització a cooperativa: **una psicopedagoga que la va acompanyar tota l'escolarització. Professionalitat i continuïtat**. La precarietat impedeix la continuïtat.
- Debat conceptual: tot i que la jornada era educació inclusiva, la jornada està sent **escola inclusiva**. Tot ha de ser inclusiu, si aconseguim una escola inclusiva, però després no hi ha l'acompanyament i els recursos per a quan surten de l'escola, el problema persisteix. Si només parlem d'escola estem fent un pedaç.
- **L'Adrià** (l'alumne que ha fet una exposició en la primera part de la jornada) ens ha fet la feina dels grups de treball.
- **La manca de voluntat de l'administració i la manca de recursos**.

- Actuar sobre qualsevol agressió que és un atac a la inclusivitat. COCOBE: sembla, que pot canviar la cultura de què s'ha de passar informe de tot, però això no vol dir que s'actui correctament. I és important que això arribi a tot el professorat.
Dificultats de detectar les violències indirectes.
- Les etiquetes ajuden o marquen: són necessàries per saber necessitats.